

Norsk Friluftslivs innspill til gjennomgang av spillemiddelordningen for anlegg for idrett og fysisk aktivitet.

Januar 2023

Norsk Friluftsliv viser til, og takker for muligheten til å gi innspill til arbeide med en helhetlig gjennomgang av spillemiddelordningen for anlegg til idrett og fysisk aktivitet.

Norsk Friluftsliv representerer de 18 største frivillige friluftslivsorganisasjonene i Norge med til sammen rundt 950.000 medlemskap og rundt 5.000 lokale lag og foreninger.

Friluftslivet utgjør en stor andel av frivillighet og organisert aktivitet i Norge. En vesentlig andel av aktiviteten er også egenorganisert. Friluftsliv er derfor Norges største fritidsaktivitet, og den største «leverandøren» av fysisk aktivitet.

Vi må erkjenne at vi ble skuffet da vi i Hurdalsplattformen under «idrett og friluftsliv for alle» leste at regjeringen ønsker å ruste opp og bygge flere idrettsanlegg og lage en nasjonal plan for idrettsanlegg sammen med idrettsbevegelsen.

Vi ble derfor ekstra glade for at også friluftslivet og det egenorganiserte blir involvert i prosessen, og at politisk ledelse i innspillmøte var så tydelig på at det er anlegg for fysisk aktivitet i hele sin bredde som gjelder. Dette er jo også i tråd med gjeldende idrettsmelding der friluftsliv og egenorganisert fysisk aktivitet fremheves som egne satsingsområder.

Vi har felles mål om å få flere til å bli fysisk aktive innen noe de har lyst og glede av å drive på med.

Barn er mindre aktive utendørs enn før pandemien

Det er en global forståelse for at fysisk aktivitet har en forebyggende og helsefremmende effekt både på vår fysiske og mentale helse. Det er derfor satt ambisiøse nasjonale mål for å snu den økende inaktiviteten i Norge.

Natur og friluftsliv har tradisjonelt vært en viktig del av vår kultur. Nå viser undersøkelser at inaktivitet øker, en befolkningsundersøkelse gjennomført av Ipsos på oppdrag av M-dir og Norsk Friluftsliv i februar 2022, viser en bekymringsverdig utvikling blant barn og unge: Siden 2015 har andelen barn som leker ute daglig har gått ned fra 41 til 18%. Nedgangen har forgått over en lengre periode, men forskjellene mellom barn som er mye ute og de som ikke er det har økt betydelig gjennom pandemien.

Nedgang i barns uteaktivitet er et stort samfunnsproblem, som synliggjør at det er viktigere enn noen gang å tilrettelegge for aktivitet nær der folk bor.

Idrettsmelding og friluftsliv

De siste idrettsmeldingene trekker frem viktigheten av at anleggsmassen bør tilpasses aktivitetsprofilen i befolkningen. Friluftslivsanlegg kan benyttes til de aktivitetene som har bredest og størst oppslutning i befolkningen, og bør i enda større grad prioriteres i revisjonen av ordningen. Dette er anlegg over 50% av fylkeskommunene mener det er for lite av.

I Stortingsmeldingen for friluftsliv stadfestes det et ønske å *«Videreføre den økte satsingen på tilskudd fra spillemidlene til anlegg for idrett og områder for egenorganisert fysisk aktivitet og friluftsliv, der turveier, turstier og turløyper er prioriterte anleggstyper»*. Dette målet er det viktig å videreføre også i årene fremover.

For våre medlemsorganisasjoner er det viktig å kunne søke på spillemidler til idrettsformål, men det er en utfordring at relativt få friluftslivsorganisasjoner søker disse midlene. I vårt innspill foreslår vi noen tiltak som kan bidra til at flere evner å søke midler.

Friluftsliv bidrar til fysisk aktivitet, men har en tilleggsverdi i det å være aktiv utendørs: Når vi vet at så lite som 15 minutter i grønne omgivelser har en positiv effekt på vår mentale helse er det en tankevekker at det er brukt milliarder på å flytte tradisjonelle utendørsaktiviteter inn.

Våre konkrete innspill:

Reverser endringen som ble gjort i anleggs kategorier under pkt 2.6. for friluftslivet

Vi ønsker en tilbakeføring til 2020 (tildeling 2021) der friluftslivsorganisasjonene kunne søke på alle anleggs kategorier under pkt. 2.6. Med justeringen for 2021 (tildeling 2022) er organisasjonene i friluftslivet begrenset til å søke om tilskudd til nærmiljøanlegg og friluftslivsanlegg.

Gjeninnføre en forenklet ordning for mindre tiltak:

Det er mange potensielle søkere som ikke har tilstrekkelig kapasitet og kunnskap om ordningen. Ordningene og søkeprosessen er nok i stor grad tilpasset idrettens organisasjon, og fremstår som komplisert og lite tilgjengelig blant annet for friluftslivsorganisasjonene. Å gjeninnføre en forenklet løsning på relativt rimelige tiltak slik det var for friluftslivet tidligere vil også senke terskelen for å søke for mindre lokale lag og foreninger.

Satsingsområder i ny nasjonal plan:

Friluftslivets ferdselsårer:

Å legge til rette for å gå tur, som er den vanligste formen for fysisk aktivitet er kostnadseffektivt. Forankret i friluftslivsmeldingen har kommunene satt i gang et arbeid med å utarbeide planer for friluftslivets ferdselsårer. Å sikre at disse planene realiseres gjennom forankring i nasjonal plan for anlegg vil være god samfunnsøkonomisk bruk av spillemidlene for alle.

Skolegårder:

I budsjettet for 2023 har regjeringen lansert at de ønsker en mer praktisk og variert skolehverdag, det er også et ønske om at flere grupper skal inn i SFO. Skolegården er et nærmiljøanlegg, som brukes mye også utenfor skoletiden både organisert og egenorganisert. Forskere fra NMBU har studert hvordan uteområdene i norske skoler og barnehager kan bidra til å motvirke den stadig økende inaktiviteten, og skape god helse og trivsel. Variert terreng bidrar til lek, mangfoldig bruk, fysisk aktivitet og motorisk utvikling. Forskerne anbefaler samtidig å begrense omfanget av store flater med få alternativer for bruk. Vi mener det kan være en god ide å teste ut en opprusting av skolegårder som en programsatsing.

1. Bygger vi de riktige anleggene

Rapporten til Menon Economics (2020) bekrefter at det i begrenset grad gjennomføres reelle anleggsprioriteringer og at ordningen bærer preg av å være en køordning.

Rapporten viser også at 8 av 11 fylkeskommuner mener det er litt eller altfor få nærmiljøanlegg til å dekke behovet, mens 6 av 11 fylkeskommuner mener det er litt for eller altfor få friluftslivsanlegg til å dekke behovet. Totalt 67 kommuner av de som er spurt i

rapporten mener det samme. Det er derfor viktig at fylkeskommunen sørger for at et minimum av slike anlegg bygges hvert år – gjerne gjennom at en forutsigbar andel av det årlige overskuddet brukes på friluftslivsanlegg og nærmiljøanlegg.

Norsk Friluftsliv mener at:

- det må legges opp til ulike prioriteringer. Anleggene som blir prioritert må være de som gir mest fysisk aktivitet for pengene, og at de samlet gir et bredt og mangfoldig tilbud.
- fremtidige anleggsbehov må defineres ved at det er en reell prioritering basert på lokale behov. I tillegg må kunnskap fra forskning, statistikk og undersøkelser om befolkningens aktivitetsmønster, trender, behov, helseprofil og samfunnets generelle utviklingstrekk være viktig for prioriteringene.
- FNs bærekraftsmål må i større grad ligge til grunn for ordningen, og for andre anleggspolitiske føringer på feltet. Tilgjengelige midler til anlegg må benyttes til å fremme fysisk aktivitet for flest mulige mennesker med minst mulig skade på klima, og naturgrunnlag. Det bør innebære en tydelig forventning om en positiv effekt og samfunnsøkonomisk lønnsomhet i alle anleggsprosjekter som finansieres gjennom ordningen.
- anlegg til friluftsliv bør i enda større grad prioriteres fordi disse benyttes til de aktivitetene som har bredest og størst oppslutning i befolkningen.
- tilgang til grøntarealer og nærmiljøanlegg er svært viktig for befolkningens hverdagsaktivitet, og må hensyntas i revisjonen av ordningen.
- departementet må vurdere om det er klokt å prioritere tilskudd til anlegg som flytter aktiviteter som tradisjonelt har vært ute, innendørs.

2. Krav, vilkår og insentiver

Når man skal definere hva det er behov for er det ikke tilstrekkelig å vurdere dette ut fra hva det søkes om. Det er helt åpenbart at det er skjevheter i søkermassen – noe som blant annet skyldes ulik kapasitet og kompetanse til å søke - samt evne til å fullfinansiere.

Det er mange potensielle søkere som ikke har tilstrekkelig kapasitet og kunnskap om ordningen. Ordningene og søkeprosessen er nok i stor grad tilpasset idrettens organisasjon, og fremstår som komplisert og lite tilgjengelig blant annet for friluftslivsorganisasjonene.

Videre er dagens brukermedvirkning begrenset. Idretten er tett på gjennom idrettsrådene i alle kommuner, de frivillige friluftslivsorganisasjonene er for eksempel ikke med. Det er imidlertid en pilot i Fredrikstad med Aktivitetsråd etter initiativ fra Tverga og Norsk Friluftsliv, der aktivitetsrådet skal være en koordinerende dialogpartner for egenorganiserte miljøer og friluftslivets organisasjoner i kommunen.

Til slutt er det uheldig at dagens ordning kan også virke konserverende ved at aktiviteter i vekst ikke fanges opp.

Norsk Friluftsliv mener at:

- arbeidet med behovskartlegging og medvirkning må styrkes og breddes for å sikre en mer bærekraftig anleggsutvikling og ressursbruk. En god medvirkningsprosess bør utformes på en måte som gjør det overkommelig for frivillige organisasjoner å delta i arbeidet og ikke legger til ytterligere kompleksitet. Idrettsrådets prioriteringer bør uansett ikke være eneste formelle innspill et kommunestyre legger opp til.
- det må bygges anlegg for fremtiden - man må være mer innovative (Danmarks modell med lokale anleggsfonden er interessant)
- eventuelle prosesser rundt fastsetting av makssatser og tilskuddsandeler må skje i åpenhet.
- finansieringsløsningen som spillemidlene til idrettsanlegg representerer er nyttig, men også komplisert, ressurskrevende og tar lang tid. Det er krevende å håndtere for små organisasjoner, og det blir sårbart for eventuelle ildsjelers frafall. Noe av det som gjør ordningen krevende er kravet om kommunal plan, her mener vi at tiltak som å godkjenne temaplaner for friluftslivets ferdselsårer som søknadsgrunnlag vil være et godt grep.
- å gjeninnføre en forenklet løsning på relativt rimelige tiltak slik det var for friluftslivet tidligere vil også senke terskelen for å søke for mindre lokale lag og foreninger.
- friluftslivsanlegg er berettiget til en høyere støtteandel enn ordinære idrettsanlegg. Friluftslivets «anlegg» kan ikke (del-)finansieres ved inngangsavgift, leieinntekter eller billettinntekter på samme måte som andre anlegg for fysisk aktivitet kan. Vi er glad for denne innretningen og mener en slik differensiering også må finnes i en revidert ordning.

3. Hvem bør ha ansvar for hva?

Vi ønsker at departementet ser på muligheten for en bredere medvirknings- og innspillprosess enn det dagens idrettsråd representerer. Dette kan enten gjøres ved å endre modellen for involvering til å inkludere hele frivilligheten som legger til rette for fysisk aktivitet, eller ved å sidestille idrettsrådene med andre råd som aktivitetsråd, kommunens ungdomsråd osv.

Norsk Friluftsliv mener at:

- Det bør være nasjonale føringer for en fremtidsrettet anleggspolitikk
- Fylkeskommunene bør ha en tydeligere rolle i prioriteringen – med bakgrunn i avstand, oversikt og ansvar for idrett og friluftsliv.
- Fylkeskommunen må ha mulighet for å avslå søknader ikke bare kunne påvirke rekkefølgen.

Norsk Friluftsliv ønsker departementet lykke til med viktig arbeid for å fremme fysisk aktivitet, trivsel og folkehelse i hele befolkningen, og håper det blir mulig å bidra videre i prosessen.

Vennlig hilsen
Norsk Friluftsliv

Bente Lier
Generalsekretær

Siri Meland
Fagsjef samfunnskontakt

